Socialförsäkringsutskottets betänkande

1981/82:10

om anslag till folkpensioner m. m. (prop. 1981/82:100)

Utskottet behandlar i detta betänkande de i proposition 1981/82:100, bilaga 8 (socialdepartementet) under litt. B. Allmän försäkring m. m. upptagna anslagen B 5. Folkpensioner, B 6. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension och B 7. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, jämte motioner.

1. Folkpensioner. Regeringen har under punkt B 5 (s. 73–77) föreslagit riksdagen att

1. anta ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
2. anta ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. till Folkpensioner för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 37 320 000 000 kr.

I propositionen läggs fram förslag om utbyggnad av pensionstillskotten och höjning av ersättningsnivån för handikappersättning.

De i propositionen intagna författningsförslagen är följande.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Härigenom föreskrivs att 2, 2 a och 3 §§ lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §[1]	
Pensionstillskott till ålderspension eller änkepension *utgör fyrtiofem* procent av basbeloppet, om *ej* annat följer av bestämmelserna *nedan* i *denna paragraf.*	*Pensionstillskottet* till ålderspension eller änkepension *är fyrtiosju* procent av basbeloppet *enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring*, om *inte* annat följer av bestämmelserna i *andra och tredje styckena.*
Under nedannämnda tider skall pensionstillskottet till ålderspension eller änkepension utgöra	
den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 tjugofem,	

[1] Senaste lydelse 1975:381.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 tjugonio, *den 1 juli 1978–den 30 juni 1979 trettiotre,* *den 1 juli 1979–den 30 juni 1980 trettiosju,* *den 1 juli 1980–den 30 juni 1981 fyrtioen procent av basbeloppet.*	
Pensionstillskott till ålderspension, som börjat *utgå* tidigare eller senare än *från och med* den månad *varunder den försäkrade* fyller sextiofem år, *utgör* det belopp som framkommer om *de* i första *eller andra* stycket angivna *procenttalen* minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. lagen *(1962:381)* om allmän försäkring.	*För den* som *har* börjat *att ta ut sin* ålderspension tidigare eller senare än den månad *under vilken han* fyller sextiofem år *är pensionstillskottet* det belopp som framkommer om *det* i första stycket angivna *procenttalet* minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. lagen om allmän försäkring.
Pensionstillskott till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring *utgår* med minskat belopp, *utgör* det belopp som framkommer om *de* i första *eller andra* stycket angivna *procenttalen* minskas i motsvarande mån. *Pensionstillskott* till halv ålderspension *utgör* hälften av pensionstillskott som angivits i första, andra eller *tredje* stycket.	*Pensionstillskottet* till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring *betalas ut* med minskat belopp, *är* det belopp som framkommer om *det* i första stycket angivna *procenttalet* minskas i motsvarande mån. *Pensionstillskottet* till halv ålderspension *är* hälften av *det* pensionstillskott som angivits i första eller andra stycket.
	2 a §[2]
Pensionstillskott till förtidspension *utgör nittio* procent av basbeloppet, om *ej* annat följer av bestämmelserna *nedan* i *denna paragraf.*	*Pensionstillskottet* till förtidspension *är nittiotvå* procent av basbeloppet *enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring*, om *inte* annat följer av *bestämmelserna* i *andra stycket.*
Under nedannämnda tider skall pensionstillskottet till förtidspension utgöra *den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 femtio,* *den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 femtioåtta,* *den 1 juli 1978–den 30 juni 1979 sextiosex,* *den 1 juli 1979–den 30 juni 1980 sjuttiofyra,*	

[2] Senaste lydelse 1975:381.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
den 1 juli 1980–den 30 juni 1981 åttiotvå procent av basbeloppet.	
Pensionstillskott till förtidspension, som *enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med* två tredjedelar eller *hälften* av hel förtidspension, *utgör* motsvarande andel av pensionstillskott som anges i första *eller andra stycket. Pensionstillskott till* förtidspension, som *utgår* för tid efter det att ålderspension *med stöd av* 6 kap. 3 § lagen om allmän försäkring upphört att utgå, skall minskas i motsvarande mån som *pensionen* minskas enligt 7 kap. 4 § lagen om allmän försäkring.	*För den* som *har* två tredjedelar av hel förtidspension eller *halv förtidspension är pensionstillskottet* motsvarande andel av *det* pensionstillskott som anges i första stycket. För *den* som *får* förtidspension för tid efter det att ålderspension upphört att *betalas ut enligt* 6 kap. 3 § lagen om allmän försäkring skall *pensionstillskottet* minskas i motsvarande mån som *förtidspensionen* minskas enligt 7 kap. 4 § *andra stycket* lagen om allmän försäkring.
3 §[3]	
Pensionstillskott till ålderspension eller änkepension utgår ej i den mån det tillsammans med vad den försäkrade har rätt att uppbära i tilläggspension i form av ålderspension och änkepension överstiger vid	*Den som utöver folkpension har tilläggspension i form av ålderspension, änkepension eller förtidspension har rätt till pensionstillskott endast i den mån tilläggspensionen inte uppgår till det belopp som följer av 2 eller 2 a §.*
hel ålderspension, som börjat utgå från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiofem år, under tiden	
den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 trettiofyra,	
den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 trettioåtta,	
den 1 juli 1978–den 30 juni 1979 fyrtiotvå	
samt från och med den 1 juli 1979 fyrtiofem procent av basbeloppet;	
halv ålderspension hälften av ovan nämnda procenttal;	
ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiofem år, det belopp som framkommer om ovan nämnda procenttal minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen minskas eller ökas enligt 6 kap. lagen om allmän försäkring;	

[3] Senaste lydelse 1975:381.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

änkepension ovan för olika tider angivna procenttal eller, om den enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, det belopp som framkommer om nämnda procenttal minskas i motsvarande mån.

Pensionstillskott till förtidspension utgår ej i den mån det tillsammans med vad den försäkrade har rätt att uppbära i tilläggspension i form av förtidspension eller änkepension överstiger under tiden

den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 sextioåtta,

den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 sjuttiosex,

den 1 juli 1978–den 30 juni 1979 åttiofyra

samt från och med den 1 juli 1979 nittio procent av basbeloppet.

Utgår förtidspension enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring med två tredjedelar eller hälften av hel förtidspension eller utgår förtidspension enligt 7 kap. 4 § andra stycket samma lag eljest med minskat belopp, utgör pensionstillskottet det belopp som framkommer om de i föregående stycke nämnda procenttalen minskas i motsvarande mån.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om pensionstillskott för tid före ikraftträdandet.

3. Har en pension minskats eller ökats med tillämpning av punkt 3 eller 4 övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall pensionstillskottet till pensionen minskas eller ökas i motsvarande mån.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 kap.	
3 §[2]	
Alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek utgör handikappersättning för år räknat *sextioen*, *fyrtiosex* eller *trettioen* procent av basbeloppet.	Alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek utgör handikappersättning för år räknat *sextiotre*, *fyrtioåtta* eller *trettiotvå* procent av basbeloppet.
Handikappersättning kan begränsas till viss tid. Behovet av handikappersättning skall omprövas i samband med beslut om förtidspension och då den försäkrade tillerkännes ålderspension enligt denna lag.	
Handikappersättning till försäkrad som är blind utgör för tid före den månad, då hel ålderspension eller hel förtidspension enligt denna lag börjar utgå, för år räknat *sextioen* procent av basbeloppet. För tid därefter utgör ersättningen *trettioen* procent av basbeloppet om ej stödbehovet ger anledning till högre ersättning.	Handikappersättning till försäkrad som är blind utgör för tid före den månad, då hel ålderspension eller hel förtidspension enligt denna lag börjar utgå, för år räknat *sextiotre* procent av basbeloppet. För tid därefter utgör ersättningen *trettiotvå* procent av basbeloppet om ej stödbehovet ger anledning till högre ersättning.
Handikappersättning till försäkrad som är döv eller gravt hörselskadad utgör *trettioen* procent av basbeloppet om ej stödbehovet ger anledning till högre ersättning.	Handikappersättning till försäkrad som är döv eller gravt hörselskadad utgör *trettiotvå* procent av basbeloppet om ej stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

Motioner

I motion 1981/82:223 av Bengt Kindbom m. fl. (c) hemställs att riksdagen begär att regeringen snarast framlägger förslag till ändring av lagen om pensionstillskott innebärande att vid beviljande av pensionstillskott till ålderspensionen skall bortses från makes undantagande från ATP.

I motion 1981/82:400 av Arne Lindberg m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar begära att regeringen utarbetar och framlägger ett förslag om lika folkpension för alla oavsett civilstånd och boendeförhållanden.

[1] Lagen omtryckt 1977:630.
[2] Senaste lydelse 1981:325.

I motion 1981/82:536 av Görel Bohlin (m) hemställs att riksdagen beslutar att lagen om allmän försäkring, 16 kap. 5 § femte stycket, får följande som *Motionärens förslag* betecknade lydelse:

Nuvarande lydelse	*Motionärens förslag*
Pension må ej utgå för längre tid tillbaka än tre månader eller, såvitt gäller barnpension, *två* år före ansökningsmånaden.	Pension må ej utgå för längre tid tillbaka än tre månader eller, såvitt gäller barnpension, *tio* år före ansökningsmånaden.

I motion 1981/82:539 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att förslag skyndsamt läggs fram, innebärande en rätt till pensionstillskott för den som begärt undantagande från ATP,

2. att riksdagen begär att regeringen snarast framlägger förslag till ändring av lagen om pensionstillskott innebärande att vid beviljande av pensionstillskott till ålderspension skall bortses från makes undantagande från ATP.

I motion 1981/82:546 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen beslutar anta följande såsom *Motionärernas förslag* betecknade förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
1 kap. 6 §	
Inom den – – – – – – – – – – ett basbelopp.	
Basbeloppet fastställs av regeringen för varje månad och utgör 15 400 kronor multiplicerat med det tal, (jämförelsetal), som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under andra månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i juni 1980. *Därvid skall i enlighet med föreskrifter som meddelas av regeringen för tid efter oktober 1980 förändringarna i det allmänna prisläget beräknas med bortseende från indirekta skatter, tullar, avgifter och ändringar i energipriser samt med tillägg för subventioner.* Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.	Basbeloppet fastställs av regeringen för varje månad och utgör 15 400 kronor multiplicerat med det tal, (jämförelsetal), som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under andra månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i juni 1980. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.
Basbeloppet får ändras endast om jämförelsetalet har ändrats med minst *tre* procent sedan närmast föregående ändring av basbeloppet gjordes.	Basbeloppet får ändras endast om jämförelsetalet har ändrats med minst *två* procent sedan närmast föregående ändring av basbeloppet gjordes.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

I motion 1981/82:949 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs att riksdagen begär förslag av regeringen om ändring av reglerna för värdesäkring m. m. av pensioner och andra basbeloppsanknutna förmåner i enlighet med vad som anges i motionen.

I motionen anförs att följande riktlinjer bör gälla för det begärda förslaget.

1. Förmånerna inom pensionssystemet (folkpensioneringen och ATP) liksom inom den allmänna försäkringen m. m. skall liksom nu regleras medelst basbeloppet.

2. Basbeloppet skall, från den 1 januari 1983, justeras med hänsyn till ändringarna i konsumentprisindex. Därmed kan den ursprungliga innebörden av t. ex. ATP-systemets värdesäkring återställas.

3. Det basbelopp som fastställs i december och som skall reglera förmånerna under hela 1983 räknas upp med ett belopp som är högre än det som följer av en tillämpning av nu gällande regler. Om storleken av detta belopp bör regeringen överlägga med företrädare för pensionärernas organisationer.

4. Beräkningsmetoden innebär därmed att basbeloppet för 1984 och därefter fastställs genom att det nya basbeloppet räknas upp med konsumentprisindex.

I motion 1981/82:1269 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att fr. o. m. den 1 juli 1982 hustrutillägg inte skall utbetalas om beloppet inte överstiger 1 200 kr. per år,

2. att riksdagen beslutar att till folkpensioner för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 37 315 000 000 kr.

I motion 1981/82:1270 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att folkpensionärer som på grund av undantagande från ATP endast uppbär folkpensionens grundbelopp fr. o. m. den 1 juli 1982 skall ha rätt till pensionstillskott i enlighet med vad i motionen anförts,

2. att riksdagen slutar bifalla det till budgetproposition 1981/82:100, bil. 8 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott, med den ändringen att ikraftträdande sker den 1 januari 1983.

I motion 1981/82:2119 (motivering i motion 1981/82:2118) av Johan Olsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära utredning beträffande förtida pensionering för att trygga generationsväxling inom småföretag.

Utskottet

Beräkning och fastställande av basbeloppet

Basbeloppet inom den allmänna försäkringen fastställs av regeringen för varje år. Det utgör 15 400 kr. multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som

anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det som basbeloppet avser och prisläget i juni 1980. Förändringarna i det allmänna prisläget skall, i enlighet med föreskrifter som meddelats av regeringen, för tid efter oktober 1980 beräknas med bortseende från indirekta skatter, tullar och avgifter medan tillägg skall göras för subventioner. Dessutom skall vid beräkningen av jämförelsetalet också bortses från direkt inverkan på prisläget genom ändrade energipriser. Basbeloppet beräknas således med utgångspunkt i förändringar i nettoprisindex, varvid dock som nämnts skall bortses från förändringar i energipriserna.

Före den 1 januari 1981 beräknades basbeloppet på grundval av förändringar i konsumentprisindex, dvs. med hänsynstagande fullt ut till förändringar i det allmänna prisläget. Riksdagens beslut om ändrade beräkningsgrunder fattades i enlighet med förslag i proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten, m. m. och utskottets betänkande SfU 1980/81:14 (rskr 1980/81:84).

Fram till den 1 januari 1982 fastställdes basbeloppet för varje månad. Basbeloppet ändrades därvid när jämförelsetalet ändrats med minst 3 % sedan närmast föregående ändring av basbeloppet gjordes. Riksdagens beslut om beräkning av basbeloppet årsvis fattades i enlighet med förslag i proposition 1981/82:50 och utskottets betänkande SfU 1981/82:6 (rskr 1981/82:85).

Basbeloppet för år 1982 utgör 17 800 kr.

I motion 949 av Olof Palme m. fl. begärs att basbeloppet fr. o. m. den 1 januari 1983 skall beräknas enligt de grunder som gällde före den 1 januari 1981, dvs. att basbeloppet skall bestämmas med utgångspunkt i förändringar i konsumentprisindex. Vidare begärs att basbeloppet för år 1983 skall räknas upp med ett belopp som är högre än det som följer av nuvarande bestämmelser. Beloppets storlek skall enligt motionärerna fastställas efter överläggningar med företrädare för pensionärernas organisationer. Avsikten med nämnda uppräkning är att åstadkomma en "förskottshöjning" av basbeloppet, som skall motverka konsekvenserna för förmånstagarna av att basbeloppet fortsättningsvis beräknas för år i stället för månad.

Lars Werner m. fl. lägger i motion 546 fram ett lagförslag som innebär att en återgång skall ske till tidigare bestämmelser för värdesäkring av basbeloppet och att basbeloppet skall beräknas för månad och därvid ändras redan när jämförelsetalet ändrats med minst 2 %. Enligt motionen skall förslaget genomföras fr. o. m. den 1 juli i år.

De vid de två föregående riksmötena beslutade ändringarna i bestämmelserna om basbeloppet har sin grund i nödvändigheten att bromsa kostnadsutvecklingen för pensioner och andra basbeloppsanslutna förmåner. Utskottet anser fortfarande att ändringarna varit motiverade i besparingssyfte och avstyrker bifall till motionerna 949 och 546.

Pensionsförmånernas nivå

Ålderspensionen utgör för ensamstående pensionär och gift pensionär vars make ej har folkpension 95 % av basbeloppet. För två gifta pensionärer, som båda har hel folkpension, utgör pensionen tillhopa 155 % av basbeloppet. Om ena maken har två tredjedels förtidspension eller halv förtidspension utgör hel ålderspension för andra maken 83,33 % resp. 86,25 % av basbeloppet. Till pensionärer som saknar eller har låg tilläggspension (ATP) utgår pensionstillskott med högst 45 % av basbeloppet till ålderspensionär och med högst 90 % av basbeloppet till förtidspensionär.

Den nuvarande pensionstillskottsnivån har nåtts genom successiva utbyggnadsprogram. Det senaste utbyggnadsprogrammet fastställdes av riksdagen år 1974 och innebar att fr. o. m. den 1 juli 1976 skulle den årliga höjningen av pensionstillskotten utgöra 4 % av basbeloppet för ålderspensionärer och 8 % av basbeloppet för förtidspensionärer fram till dess pensionstillskottsnivån utgjorde 45 % av basbeloppet för ålderspensionärer och 90 % av basbeloppet för förtidspensionärer. Dessa garantinivåer har uppnåtts i och med den sista pensionstillskottshöjningen den 1 juli 1981.

Ett undantagande från ATP kan medföra att pensionstillskotten helt eller delvis reduceras. Vid bedömningen av rätten till pensionstillskott skall nämligen hänsyn tas till den ATP som skulle ha utgått om undantagande inte hade skett. Vid bedömningen av änkas rätt till pensionstillskott beaktas inte bara faktiskt utgående änkepension från ATP utan även sådan änkepension som skulle ha utgått om den avlidne maken inte hade omfattats av undantagande från ATP. Denna inverkan av änkepension tar sikte inte enbart på pensionstillskott till änkepension. Också för pensionstillskott till ålders- eller förtidspension som uppbärs av änkan har sådan beräknad tilläggspension i form av änkepension betydelse.

I propositionen föreslås att för nästkommande budgetår skall utgå ett nytt pensionstillskott om 2 % av basbeloppet. För personer med ålders- och änkepension blir pensionstillskottet sålunda högst 47 % av basbeloppet och för förtidspensionärer högst 92 % av basbeloppet. Höjningen är, anför departementschefen, avsedd att förbättra villkoren för de pensionärer som har de lägsta pensionerna. För att därutöver förbättra villkoren för handikappade personer föreslås vidare i propositionen att handikappersättningen, som utgår till handikappad som har behov av fortlöpande hjälp av annan eller eljest betydande merutgifter till följd av sitt handikapp och som utgår med 31, 46 eller 61 % av basbeloppet beroende på hjälpbehovets eller merkostnadens omfattning, skall höjas till resp. 32, 48 och 63 % av basbeloppet fr. o. m. den 1 juli i år.

Arne Lindberg m. fl. kritiserar i motion 400 olikheterna mellan gifta och ensamstående pensionärer vad avser ålderspensionens förmånsnivå. Motionärerna anser att den allmänt vedertagna principen om jämlikhet och varje

myndig medborgares självständighet bör gälla även vid utbetalning av folkpension och att pensionens storlek bör vara lika för alla oavsett civilstånd och boenderelationer. Kostnaderna för förslaget kan, anför motionärerna, täckas antingen genom att medel för den årliga höjningen av pensionstillskotten helt eller delvis tas i anspråk eller att nya medel beviljas under en period av fem alternativt sju år.

Även om utskottet kan hysa förståelse för de synpunkter som föranlett förslaget konstaterar utskottet att det – fullt genomfört – skulle föranleda ytterligare årliga utgifter för folkpensioner på närmare 1 800 milj. kr., räknat på nuvarande basbelopp. I ett läge då socialförsäkringssektorn är föremål för olika besparingsåtgärder kan utskottet inte medverka till ett sådant utgiftsåtagande. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motion 400.

Tre motioner berör frågan om rätten till pensionstillskott vid undantagande från ATP. Motion 539 av Rune Gustavsson m. fl. och 1270 av Nils Carlshamre m. fl. syftar till att nuvarande bestämmelser om inskränkningar i rätten till pensionstillskott vid undantagande skall slopas. I motion 539 begärs skyndsamt förslag härom från regeringen. I motion 1270 begärs beslut av riksdagen om lagändring fr. o. m. den 1 januari 1983. För att finansiera de kostnader som följer av förslaget föreslås i motionen att den av regeringen föreslagna pensionstillskottshöjningen skall anstå till nämnda tidpunkt. Den tredje motionen, 223 av Bengt Kindbom m. fl., syftar till att änkor skall ha rätt till pensionstillskott oberoende av makes undantagande. Motionärerna begär förslag härom snarast från regeringen.

Utskottet har under en följd av år behandlat yrkanden om rätt till pensionstillskott vid undantagande (se SfU 1980/81:21). I fråga om ett generellt slopande av nuvarande inskränkningar i denna rätt har utskottet hänvisat till pensionskommitténs förslag i betänkandet (SOU 1977:46) Pensionsfrågor om att möjligheten att anmäla undantagande från ATP skulle slopas och till att kommittén i det sammanhanget prövat frågan om rätten till pensionstillskott vid undantagande. Utskottet har ansett att beredningen inom regeringskansliet av pensionskommitténs förslag borde avvaktas innan ställning togs till yrkanden om pensionstillskott till dem som begärt undantagande från ATP. Förslaget om slopande av möjligheten att anmäla undantagande från ATP har numera genomförts fr. o. m. den 1 januari i år (prop. 1980/81:178, SfU 1980/81:28, rskr 406). I likhet med pensionskommittén har regeringen i sin nyssnämnda proposition avstått från att lägga fram förslag om rätt till pensionstillskott vid undantagande.

Pensionskommittén har i fråga om generell rätt till pensionstillskott vid undantagande framhållit bl. a. följande.

Bakgrunden till bestämmelserna om att ett undantagande från ATP påverkar dels rätten till pensionstillskott, dels anslutningen till arbetsskadeförsäkringen är att man har velat undvika att förmåner utgår som inte skulle ha utgått om vederbörande hade varit med i ATP. I annat fall skulle nämligen såväl pensionstillskott som livränta från arbetsskadeförsäkringen sa att säga

kostnadsfritt fylla ut den del som försäkrade, som har varit anslutna till ATP, i stället får i form av ATP. För dem som är i aktiv ålder vill kommittén peka på de upprepade möjligheter som berörda kategorier har fått och i princip alltid har haft att få träda in i systemet igen. I vissa fall kommer härvidlag pensionstillskottens storlek att påverkas av ett tidigare undantagande men man bör enligt kommitténs uppfattning hålla i minnet att försäkrade som har anmält undantagande själva en gång har valt att disponera sina inkomster på nämnda sätt. I stället för avgifter till ATP-försäkringen kan ett motsvarande belopp ha använts i t. ex. en rörelse eller för att finansiera en privat pensionsförsäkring. Att det senare visar sig att ett undantagande från ATP får vissa konsekvenser för den försäkrade har kanske mera berott på svårigheter att nå ut med information än på brister i försäkringssystemet.

Kommitténs bedömning är att nuvarande bestämmelser bör gälla även i fortsättningen. Utskottet ansluter sig till detta ställningstagande och avstyrker bifall till motionerna 539 och 1270 i motsvarande delar.

Vad härefter gäller bestämmelserna om änkas rätt till pensionstillskott när maken varit undantagen från ATP har pensionskommittén i sitt slutbetänkande (SOU 1981:61) Familjepension funnit att gällande bestämmelser härför i vissa fall kan ge upphov till effekter som framstår såsom mindre tillfredsställande. Kommittén har föreslagit att rätt till pensionstillskott skall tillkomma änka oberoende av makes undantag såväl när hon uppbär ålders- och förtidspension som änkepension. Förslaget har ännu inte varit föremål för remissbehandling. Utskottet förutsätter att regeringen snarast vidtar åtgärder för att frågan om pensionstillskott till änkor skall få en lösning. Motion 223 ävensom motionerna 539 och 1270 i motsvarande delar får härmed anses tillgodosedda.

Utskottet biträder regeringens förslag om att ett nytt pensionstillskott skall utgå fr. o. m. den 1 juli 1982 ävensom att handikappersättningens olika nivåer skall höjas fr. o. m. nämnda tidpunkt.

Hustrutillägg utgår till hustrun till den som uppbär folkpension i form av ålderspension eller förtidspension om hustrun har fyllt 60 år och själv inte uppbär sådan folkpension och makarna har varit gifta i minst fem år. Hustrutillägg utgår till dess hustrun fyller 65 år.

Hustrutillägget är inkomstprövat och minskas med de inkomster som hustrun och maken har vid sidan av folkpensionen och eventuellt pensionstillskott. Inkomstprövningsreglerna, som är desamma som de som gäller för kommunalt bostadstillägg, innebär i huvudsak att om sidoinkomsten överstiger 750 kr. för gift pensionsberättigad (1 500 kr. för makar tillsammans) sker minskning med en tredjedel av inkomsten därutöver. Föreligger rätt till såväl hustrutillägg som kommunalt bostadstillägg minskas vid inkomstprövningen först bostadstillägget och därefter hustrutillägget.

Nils Carlshamre m. fl. begär i motion 1269 att hustrutillägg fr. o. m. den 1 juli 1982 inte skall utgå i de fall årsbeloppet understiger 1 200 kr. Motionärerna framhåller att familjeinkomsterna i de nämnda fallen är så höga att särskilda stödåtgärder är helt omotiverade. Förslaget uppges

medföra en besparing om 5 milj. kr.. och motionärerna begär att anslaget Folkpensioner för budgetåret 1982/83 minskas med motsvarande belopp i förhållande till regeringens förslag.

Utskottet har tidigare under såväl föregående som innevarande riksmöte avstyrkt liknande motionsyrkanden (se SfU 1980/81:21 och SfU 1981/82:4). I sistnämnda betänkande har utskottet erinrat om att pensionskommittén i sitt betänkande (SOU 1981:61) Familjepension föreslagit att hustrutillägget på sikt skall avskaffas som en särskild förmån. Kommitténs motivering härför är bl. a. att behovet av hustrutillägg numera inte är lika framträdande som tidigare och att reglerna för inkomstprövning av hustrutillägget medför att tillägget utges även i situationer där det inte kan sägas föreligga något mer utpräglat behov av det. Utskottet har hänvisat till förslaget ävensom till socialpolitiska samordningsutredningens uttalanden i betänkandet (SOU 1979:94) En allmän socialförsäkring om att hustrutilläggen inte längre behövs som en särskild bidragsform. En proposition på grundval av socialpolitiska samordningsutredningens betänkande är aviserad till inom kort. Utskottet anser att regeringens förslag i frågan bör avvaktas och avstyrker förslaget i motion 1269 om förändring av reglerna för hustrutillägg fr. o. m. den 1 juli 1982.

Det anförda innebär att utskottet också avstyrker yrkandet i samma motion beträffande medelsanvisningen till folkpensioner. Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag till medelsanvisning.

Övriga frågor

Utskottet behandlar i detta sammanhang ytterligare två motioner om pensionsfrågor.

I motion 2119 av Johan Olsson m. fl. hemställs om en utredning beträffande förtida pensionering för att trygga generationsväxling inom små företag. Motionärerna framhåller i motionen att det alltför ofta inträffar att hantverkare, småföretagare och jordbrukare av personliga ekonomiska skäl måste driva sin verksamhet så långt upp i åren att nästa generation hinner etablera sig i andra yrkesområden och inte längre är beredd att ta över verksamheten.

Utskottet vill erinra om att även om allmän ålderspension i princip utgår från 65 års ålder finns för den som inte uppfyller förutsättningarna för rätt till förtidspension möjligheter till en rörlig pensionsålder genom bestämmelser om förtida uttag av ålders- och tilläggspension från 60 års ålder och delpension från samma ålder. Eftersom i motionen inte angivits några riktlinjer för hur den åsyftade förtida pensionen skulle utformas och från vilken ålder den skall kunna utgå kan utskottet inte närmare gå in i en diskussion om förändringar i nuvarande system. Utskottet är emellertid inte berett förorda någon sänkning av åldersgränsen för rätt till förtida uttag eller delpension och avstyrker på grund av det anförda bifall till motion 2119.

Görel Bohlin begär i motion 536 att retroaktivtiden för rätt till barnpension skall förlängas från nuvarande två år till tio år. Motionären motiverar sin begäran med att det kan förekomma att den pensionsberättigade genom handläggningsfel hos myndigheterna inte får vetskap om förälders dödsfall och därmed går miste om sin rätt till barnpension från tidpunkten för dödsfallet.

Retroaktivtiden för pensionsförmåner inom den allmänna försäkringen är i princip tre månader. På förslag av utskottet (se SfU 1975/76:3) fick pensionskommittén i uppdrag av regeringen att överväga en längre retroaktivtid när det gällde rätten att uppbära barnpension. Kommittén föreslog i sitt betänkande (SOU 1977:46) Pensionsfrågor m. m. att retroaktivtiden skulle vara två år för ansökan om barnpension, och förslaget har genomförts fr. o. m. den 1 juli 1979.

Kommittén avvisade i sitt nämnda betänkande tanken på att tillämpa en retroaktivtid om tio år för barnpensionsförmånerna och erinrade därvid om att barnpensionerna har till ändamål att tillgodose barnets behov av medel till sin löpande försörjning. En regel som ger utrymme för utbetalning av mycket höga kapitalbelopp på en och samma gång skulle, menade kommittén, förta pensionen denna karaktär, och den skulle också ge upphov till betydande merarbete för kassorna.

Utskottet delar kommitténs uppfattning och avstyrker bifall till motion 536.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *basbeloppet*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:949 och 1981/82:546,
2. beträffande *lika folkpension oavsett civilstånd*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:400,
3. beträffande *pensionstillskott vid undantagande från ATP*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:539, 1981/82:1270 yrkande 1 och 1981/82:223,
4. beträffande *nytt pensionstillskott*
   att riksdagen antar det i proposition 1981/82:100 bil. 8 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott utom såvitt avser övergångsbestämmelserna,
5. beträffande *tidpunkten för nytt pensionstillskott*
   att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:1270 yrkande 2 antar övergångsbestämmelserna till det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,

6. beträffande *handikappersättning*
   att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
7. beträffande *hustrutillägg*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1269 yrkande 1,
8. beträffande *medelsanvisning*
   att riksdagen med bifall till propositionen och avslag på motion 1981/82:1269 yrkande 2 till *Folkpensioner* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 37 320 000 000 kr.,
9. beträffande *förtida pension till småföretagare m. fl.*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2119,
10. beträffande *retroaktiv barnpension*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:536.

2. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension. Regeringen har under punkt B 6 (s. 77–79) föreslagit riksdagen att

1. anta ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,

2. anta ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring,

3. till Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 1 050 000 000 kr.

De i propositionen intagna författningsförslagen är följande.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Härigenom föreskrivs att 6 och 10 §§ lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 §	
Har för någon som åtnjuter hustrutillägg årsinkomsten ökats till sådant belopp att rätt till sådan förmån ej längre tillkommer henne, indrages förmånen. Sker eljest mera avsevärd ändring i den inkomst, efter vilken hustrutillägget blivit bestämt, må detta i enlighet därmed ökas eller minskas.	*Rätten till hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg skall omprövas om ändring har skett i de förhållanden som bestämmer förmånens storlek.*
Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där för någon som åtnjuter kommunalt bostadstillägg förhållandena så ändrats att rätten till tillägget därav påverkas.	*Ändras den del av årsinkomsten som utgörs av tilläggspension eller därmed jämförlig utländsk ersättning, statlig eller kommunal personalpension, delpension eller arbetsskadeersättning eller motsvarande ersättning, får hustrutillägget eller det kommunala bostadstillägget räknas om.*
10 §	
Ärende angående förmån enligt denna lag skall i *allmän försäkringskassa* prövas av den försäkringsnämnd, inom vars verksamhetsområde den pensionsberättigade *senast blivit* mantalsskriven.	*Frågor om förmåner* enligt denna lag skall i *den allmänna försäkringskassan* prövas av den försäkringsnämnd, inom vars verksamhetsområde den pensionsberättigade *är* mantalsskriven. *Detta gäller dock inte inverkan på förmånerna av sådana inkomster som avses i 6 § andra stycket.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1982.

[1] Lagen omtryckt 1976:1014.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 32 § lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	32 §
Fråga rörande änkepension i anledning av dödsfall, som inträffat före den 1 juli 1960, eller om bidrag som avses i 15 eller 19 § skall i allmän försäkringskassa prövas av den försäkringsnämnd, inom vars verksamhetsområde den till pensionen eller bidraget berättigade senast blivit mantalsskriven.	
	Vid omräkning av förmånsbeloppen för änkepensioner till följd av ändrade förhållanden gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 6 och 10 §§ lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1982.

Motioner

I motion 1981/82:1284 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om översyn av reglerna för kommunalt bostadstillägg för pensionärer.

I motion 1981/82:1626 (motivering i motion 1981/82:1625) av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen beträffande statsbidragsandelen inom KBT-systemet beslutar i enlighet med vad i denna motion förordats,

2. att riksdagen till Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 700 000 000 kr. (+ 600 milj. kr.),

3. att riksdagen beträffande nedre hyresgräns i KBT-systemet beslutar att någon sådan inte skall införas.

Utskottet

Kommunalt bostadstillägg (KBT) kan utgå till den som är mantalsskriven i kommun och uppbär folkpension i form av ålderspension, förtidspension, änkepension eller hustrutillägg. Kommunerna får själva bestämma grunderna för utgivande av bostadstillägg men är bundna av vissa bestämmelser om inkomstprövning. Dessa innebär i huvudsak att bostadstillägget minskas med

en tredjedel av den inkomst som överstiger folkpensionen (inkl. pensionstillskott) jämte ett belopp på 750 kr. per år för den som är gift (1 500 kr. för makar tillhopa) och 1 000 kr. per år för ensamstående. Bostadstilläggen omprövas om en mer avsevärd ändring sker i den inkomst efter vilken förmånen bestämts.

Samtliga kommuner i landet utger KBT. Statsbidrag utgår under förutsättning att kommunen genom KBT täcker minst 80 % av bostadskostnaden upp till en övre hyresgräns som är densamma som gäller för statskommunala bostadsbidrag (SKBB). För år 1982 innebär det en bostadskostnad av 800 kr./mån. för ensamstående och 950 kr./mån. för makar. Statsbidrag utgår sedan den 1 juli 1981 med 38 % av kommunernas kostnader för KBT upp till nämnda bostadskostnad per månad. Kommunerna har möjlighet att medge KBT även för bostadskostnader som överstiger dessa nivåer, men dessa kostnader är inte statsbidragsgrundande.

Genom beslut innevarande riksmöte (prop. 1981/82:30, SfU 1981/82:4, rskr 50) införs fr. o. m. den 1 april i år en nedre hyresgräns på 80 kr./mån. för såväl ensamstående som makar. Den statsbidragsgrundande bostadskostnaden inom KBT-systemet kommer därmed att ligga mellan 80 och 800 kr./mån. för ensamstående och mellan 80 och 950 kr./mån. för makar tillsammans. Samtidigt ändras procentsatsen för statsbidrag till KBT från 38 % till 25 %. Ändringarna har beräknats medföra en besparing på statsbudgeten med 600 milj. kr. per år.

I propositionen föreslås att bostadstilläggen – ävensom andra inkomstprövade förmåner inom den allmänna försäkringen – fr. o. m. den 1 oktober 1982 skall räknas om automatiskt när basbeloppet ändras. Avsikten är att få en kontinuerlig anpassning av förmånerna till inkomstunderlaget. Förslaget medför även en minskad administration. Utskottet har ingen erinran mot förslaget.

Lars Werner m. fl. begär i motion 1626 att riksdagens beslut vad avser införande av en nedre hyresgräns och sänkning av statsbidraget fr. o. m. den 1 april i år skall rivas upp och att även fortsättningsvis statsbidrag skall utgå till kommunerna med 38 % av kostnaderna för KBT. Till följd härav begär motionärerna att anslaget räknas upp med 600 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sitt nyligen fattade beslut i frågan och avstyrker bifall till motionen.

Vid beräkningen av inkomstunderlaget för bestämmande av KBT tas en tiondel av den del av förmögenheten som överstiger 75 000 kr. för ensamstående och 120 000 kr. för makar upp som inkomst. Förmögenheten såvitt avser fastigheter beräknas till fastighetens taxeringsvärde. För att mildra konsekvenserna av de höjda taxeringsvärdena vid 1981 års allmänna fastighetstaxering har för inkomstprövningen av bl. a. KBT föreskrivits att endast hälften av värdet av en fastighet som bebos av pensionären skall

medräknas i förmögenheten. Om pensionären bebor en- och tvåfamiljsfastighet beräknas inkomsten av förmögenheten i regel till 2 % av nämnda värde mot eljest till 5 % av taxeringsvärdet.

Förste vice talmannen Ingegerd Troedsson m. fl. framhåller i motion 1284 att bestämmelserna om inkomstprövning efter senaste fastighetstaxeringen slår orimligt hårt mot pensionärer som av hälso- och åldersskäl endast bor på sin gamla fastighet under sommarhalvåret och i lagens mening inte anses bosatta på fastigheten. Motionärerna begär en skyndsam översyn av bestämmelserna.

Förmånen av kommunalt bostadstillägg har som nämnts nyligen blivit föremål för ytterligare inskränkningar i besparingssyfte. Mot denna bakgrund kan utskottet inte förorda en utvidgning av förmånerna som skulle gynna pensionärsgrupper med en jämförelsevis god ekonomisk ställning. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 1284.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *nedre hyresgräns och statsbidrag till KBT*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1626 yrkandena 1 och 3.
2. beträffande *omräkning av inkomstprövade förmåner*
   att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till
   a) lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
   b) lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring,
3. beträffande *medelsanvisningen*
   att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:1626 yrkande 2 till *Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 050 000 000 kr.,
4. beträffande *översyn av bestämmelserna om inkomstprövning*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1284.

3. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar. Utskottet tillstyrker regeringens under punkt B 7 (s. 79–80) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.

Stockholm den 23 mars 1982

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Maj Pehrsson (c), Helge Karlsson (s), Margareta Andrén (fp), Doris Håvik (s), Allan Åkerlind (m), Gösta Andersson (c), Gullan Lindblad (m), Lars-Åke Larsson (s), Elis Andersson (c), Ulla Johansson (s), Arne Lindberg (c), Nils-Olof Gustafsson (s) och Ingegerd Elm (s).

Reservationer

1. Basbeloppet (punkt 1 mom. 1)

Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Lars-Åke Larsson, Ulla Johansson, Nils-Olof Gustafsson och Ingegerd Elm (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "De vid" och slutar med "och 546" bort ha följande lydelse:

Vid riksdagsbehandlingen hösten 1980 av regeringens förslag till ändrade beräkningsgrunder för basbeloppet riktade utskottet (se reservation 1 till betänkande SfU 1980/81:14) stark kritik mot regeringen för att förslaget inte föregåtts av utredning och remissbehandling och för att förslagets konsekvenser inte redovisats i propositionen. Av de yttranden som utskottet inhämtade vid sin behandling av förslaget framgick att det skulle få följdverkningar inom skilda områden som inte redovisats av regeringen. Så t. ex. framhöll riksförsäkringsverket i sitt yttrande att socialförsäkringens innehåll på sikt skulle komma att förändras i basala delar. Inom ATP-systemet kunde befaras att en pensionär på 20 års sikt kunde få sitt pensionsskydd sänkt från 65 % till mellan 45 och 50 % av den tidigare inkomsten. Också för framtida pensionärer kunde likartade effekter uppstå.

Av en avvikande mening till lagutskottets yttrande i frågan framgick att förslaget också skulle få allvarliga konsekvenser utanför den allmänna försäkringens område eftersom basbeloppet kommer till användning i en mängd civilrättsliga regler och avtal.

Även regeringens förslag i proposition 1981/82:50 om att basbeloppet skulle fastställas för år i stället för som tidigare för månad kritiserades starkt av socialdemokraterna (se reservation 1 till betänkande SfU 1981/82:6 och reservation till lagutskottets betänkande LU 1981/82:13). Även konsekvenserna av det förslaget ansågs bristfälligt redovisade. I reservationen till socialförsäkringsutskottets betänkande konstaterade utskottet att den enskilde pensionären, den enskilde handikappade och den enskilde studeranden får vidkännas en betydande sänkning av sin levnadsstandard eftersom propositionens förslag främst riktade sig mot dessa grupper.

Riksdagsbeslutet år 1980 hade sin särskilda udd riktad mot ATP-systemet och var, såsom riksförsäkringsverket visade i sitt yttrande till utskottet, ett grundskott mot detta system. Utskottet kan nu konstatera att förändringen skapat en betydande oro över pensionssystemet för framtiden, och utskottet

anser att det är en förstahandsfråga att återskapa tilltron till den allmänna pensioneringen. De ursprungliga bestämmelserna om värdesäkring bör därför återinföras fr. o. m. den 1 januari 1983.

Regeringens olika sparförslag innebärande en urholkning och fördröjning av kompensationen för prishöjningar, höjda sjuk- och tandvårdskostnader och försämrade kommunala bostadsbidrag har inneburit stora påfrestningar på främst pensionärernas ekonomi. Förutom ett återställande av den fulla värdesäkringen finner utskottet det angeläget att motverka effekterna av att basbeloppet i fortsättningen skall ändras endast en gång per år. Eftersom en basbeloppsberäkning för år onekligen medför administrativa fördelar kan, i stället för att man återgår till den tidigare månadsberäkningen, en rimlig lösning vara att man vid fastställandet av basbeloppet för år 1983 räknar upp detta inte bara enligt nu gällande bestämmelser utan dessutom med ett belopp som kan tjäna som en kompensation i förväg för kommande prishöjningar. Storleken av detta tilläggsbelopp bör, anser utskottet, fastställas efter överläggningar med företrädare för pensionärernas organisationer. Genom att tilläggsbeloppet ligger som en del av basbeloppet och också det blir värdesäkrat tjänar det även fortsättningsvis under kommande år som en förtida kompensation.

Det anförda innebär att utskottet ansluter sig till de riktlinjer för ändrade bestämmelser om basbeloppet som angivits i motion 949. Det får ankomma på regeringen att lägga fram förslag till lagändringar i frågan. Såsom framhållits i motionen måste de ökade kostnader som följer av förslaget finansieras. Eftersom kostnadernas storlek blir beroende av den fortsatta prisutvecklingen kan dessa inte med säkerhet beräknas nu utan ytterligare medelsanvisning för berörda anslag får ske via tilläggsbudget.

Vad utskottet anfört med anledning av motion 949 bör ges regeringen till känna. Härigenom tillgodoses i väsentliga delar även motion 546.

dels att utskottet under punkt 1 moment 1 bort hemställa

1. beträffande *basbeloppet*
   att riksdagen med bifall till motion 1981/82:949 och med anledning av motion 1981/82:546 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. *Pensionstillskott vid undantagande från ATP* (punkt 1 mom. 3)

Nils Carlshamre (m), Maj Pehrsson (c), Allan Åkerlind (m), Gösta Andersson (c), Gullan Lindblad (m), Elis Andersson (c) och Arne Lindberg (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 10 med "Utskottet har" och slutar på s. 11 med "anses tillgodosedda" bort ha följande lydelse:

Gällande bestämmelser om avräkning av pensionstillskott mot den ATP som skulle ha utgått om undantagande inte skett kan få den konsekvensen att en ålderspensionär som enda pension kan komma att uppbära grundbeloppet inom folkpensioneringen. Enligt utskottets mening talar flera omständigheter för att man inom pensionstillskottssystemets ram bör stödja dem som inte kan uppbära den för andra försäkrade garanterade miniminivån, som utgörs av grundpension jämte pensionstillskott. Sålunda hade de som vid tilläggspensioneringens uppbyggnadsskede anmälde undantagande från ATP inte möjlighet att förutse pensionstillskottens införande år 1969 och vad som skulle bli följden av bestämmelserna härom. Vidare kan pensionstillskotten inte ses som en förmån inom ATP-systemet utan får i princip anses vara en skattefinansierad låginkomstutfyllnad och standardsäkring. Härtill kommer att de flesta som uppbär pensionstillskott inte direkt har bidragit till finansieringen av ATP. Taxeringsbestämmelserna har också medfört att företagare som har begärt undantagande från ATP under sina aktiva år har betalat högre stats- och kommunalskatt än den som med samma bruttoinkomst av jordbruk eller rörelse har varit ansluten till ATP genom att ATP-avgiften hela tiden har varit avdragsgill vid inkomsttaxeringen och därmed sänkt underlaget för beräkning av skatten.

Vad särskilt gäller bestämmelserna om änkas rätt till pensionstillskott när maken varit undantagen från ATP har pensionskommittén i sitt slutbetänkande (SOU 1981:61) Familjepension funnit att gällande bestämmelser härför i vissa fall kan ge upphov till effekter som framstår såsom mindre tillfredsställande. Kommittén har föreslagit att rätt till pensionstillskott skall tillkomma änka oberoende av makes undantag såväl när hon uppbär ålders- och förtidspension som änkepension.

Mot denna bakgrund anser utskottet att riksdagen bör föreläggas förslag om rätt till pensionstillskott vid undantagande från ATP vilket kan träda i kraft den 1 januari 1983. Det anförda bör med anledning av motionerna 539, 1270 och 223 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under punkt 1 moment 2 bort hemställa

3. beträffande *pensionstillskott vid undantagande från ATP*
att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:539, 1981/82:1270 yrkande 1 och 1981/82:223 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Tidpunkten för nytt pensionstillskott (punkt 1 mom. 5)

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind och Gullan Lindblad (alla m) anser under förutsättning av bifall till reservation 2 ovan

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet biträder" och slutar med "nämnda tidpunkt" bort ha följande lydelse:

De ökade kostnader som föranleds av förslaget i reservation 2 om att pensionstillskott skall kunna utgå oberoende av ett undantagande från ATP kan enligt utskottets mening täckas genom att det nya pensionstillskottet börjar utgå inte såsom föreslagits den 1 juli 1982 utan först fr. o m. den 1 januari 1983. Övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott bör ändras i enlighet härmed.

dels att utskottet under punkt 1 moment 5 bort hemställa

5. beträffande *tidpunkten för nytt pensionstillskott*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1270 yrkande 2 och med anledning av propositionen antar följande lydelse av övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott:

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om pensionstillskott för tid före ikraftträdandet.
3. Har en pension minskats eller ökats med tillämpning av punkt 3 eller 4 övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall pensionstillskottet till pensionen minskas eller ökas i motsvarande mån.

4. Hustrutillägg och medelsanvisning (punkt 1 mom. 7 och 8)

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind och Gullan Lindblad (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "till medelsanvisning" bort ha följande lydelse:

Inkomstprövningsreglerna för hustrutillägg har medfört att tillägget numera utgår även i fall där familjeinkomsten är förhållandevis hög. Såväl socialpolitiska samordningsutredningen som pensionskommittén har uttalat sig för en total avveckling av hustrutillägget. I avvaktan på resultatet av beredningen av de båda utredningarnas förslag anser utskottet att det, som ett första steg på den förordade avvecklingen av hustrutillägget, redan fr. o. m. nästa budgetår bör införas bestämmelser som syftar till att något begränsa antalet fall av utbetalning av hustrutillägg där det av sociala skäl kan anses mindre befogat. Utskottet biträder därför förslaget i motion 1981/82:1269 om att hustrutillägg fr. o. m. den 1 juli 1982 inte skall utbetalas om inte beloppet överstiger 1 200 kr. per år.

Till följd härav kan anslaget till folkpensioner minskas med 5 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

dels att utskottet under punkt 1 momenten 7 och 8 bort hemställa

7. beträffande *hustrutillägg*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1269 yrkande 1 antar följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade lagförslag:

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
	4 §
Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 750 kronor för den som är gift och 1 000 kronor för annan.	
Minskning skall, där rätt till såväl hustrutillägg som kommunalt bostadstillägg föreligger, göras först å bostadstillägget och därefter å hustrutillägget.	
	Hustrutillägg utgår endast om årsbeloppet för hustrutillägg överstiger 1 200 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

8. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1269 yrkande 2 och med anledning av propositionen till *Folkpensioner* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 37 315 000 000 kr.

Särskilda yttranden

1. Lika folkpension oavsett civilstånd

Elis Andersson och Arne Lindberg (båda c) anför:

I motion 1981/82:400 har hemställts att regeringen skulle få i uppdrag att utarbeta och framlägga förslag om lika folkpension för alla oavsett civilstånd och boendeförhållanden. Enligt nuvarande ordning utbetalas full folkpension till ensamstående, samboende som inte har barn tillsammans, frånskilda som ej åter flyttat samman samt syskon och andra som har intressegemenskap och delar bostad. Däremot minskas basbeloppsgrunden med 17,5 % för den folkpension som utgår till gifta makar, samboende som har gemensamt barn och till frånskilda som återförenats som samboende utan att ingå nytt

äktenskap. För dessa senare minskas alltså folkpensionen med ca 3 000 kr. för vardera.

Att i dagens situation alltjämt tillämpa bestämmelser från en tid med väsentligt andra synsätt och samlevnadsförhållanden ter sig i högsta grad egendomligt. Civilstånd och boendeförhållanden påverkar ju inte lön, ATP och sjukpenning. Varför skall då helt plötsligt folkpensionärer ekonomiskt bestraffas, om de är gifta, skilda som åter flyttat samman eller samboende som fött och fostrat barn tillsammans, medan däremot exempelvis samboende som inte haft möda och ekonomisk uppoffring för barn får full folkpension?

Tidigare har det i motionen påtalade missförhållandet stundom försvarats med att gifta har lägre bostadskostnader än ensamstående, vilket väl i och för sig är riktigt. Men samma sak gäller ju för alla andra former av samboende utan att äktenskap föreligger. Och att samboende med barn skulle ha lägre bostadskostnader än samboende utan barn förefaller synnerligen osannolikt.

De i motionen omnämnda möjligheterna att åstadkomma en utjämning föregicks av orden bl. a. En beställning om förslag hade varit försvarbar, eftersom ju regeringen säkerligen har kunskap och fantasi nog för att finna andra finansieringsvägar i dagens svåra ekonomiska situation. Det torde exempelvis inte vara främmande för pensionärer att inbördes förverkliga den vanligaste solidaritetsprincipen "lika lön för lika arbete".

Även folkpensionen kan med fog betraktas som lön för en samhällsinsats som utförts under den s. k. produktiva arbetstiden. Liksom lönepåslagen ofta blivit olika för att realisera likalönsprincipen kunde i dagens läge de favoriserade pensionärsgrupperna avstå något av sitt "löneutrymme", för att de eftersatta skall hinna i fatt och principen lika folkpension åt alla kunna förverkligas.

I jämförelse med andra samhällsproblem kan visserligen den aktualiserade pensionsfrågans lösning vara mindre brådskande än många andra, men om den kan lösas inom ramen av de medel som anvisas för täckande av de ordinarie kostnaderna för folkpensionen, skulle det vara en stor fördel att snarast bringa olikheten i folkpension ur världen. Och för många folkpensionärer ter det sig helt obegripligt att man av samhället skall ekonomiskt bestraffas för att man genom ingående av äktenskap legaliserat sin relation till annan person.

Utskottets korta men positiva skrivning beträffande innehållet i motion 1981/82:400, fastän med avslagsyrkande, kan jämte de synpunkter som anförts i motionen och i detta särskilda yttrande förhoppningsvis innebära ett steg framåt mot den aktualiserade frågans lösning.

2. Kommunala bostadstillägg

Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Lars-Åke Larsson, Ulla Johansson, Nils-Olof Gustafsson och Ingegerd Elm (alla s) anför:

Statsbidraget till kommunerna för deras kostnader för KBT infördes fr. o. m. den 1 januari 1980 och uppgick då till 43 % av kostnaderna. Till följd av att inkomstprövningsreglerna skärptes i enlighet med förslag i proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten sänktes statsbidraget till 38 % den 1 juli 1981. Enligt förslag i regeringens besparingsproposition hösten 1981 (prop. 1981/82:30) införs fr. o. m. den 1 april i år en nedre hyresgräns inom KBT-systemet på 80 kr./månad för såväl ensamstående som för makar. Samtidigt sänks statsbidraget ånyo, denna gång till 25 % av kostnaderna.

I vissa kommuner har man nu försökt att efter förmåga kompensera urholkningen av bostadstilläggen och beslutat att ge ut oförändrade eller endast delvis reducerade bostadstillägg. På grund av regeringens sparpolitik är dock kommunernas utrymme för kompensation begränsad. Det goda syftet med statsbidragen, nämligen att ge pensionärerna samma bostadsstandard oberoende av i vilken kommun de bor, går därmed förlorat.

I reservation 1 ovan har vi påtalat de allvarliga försämringar i pensionärernas ekonomi som följer av regeringens olika sparförslag inom socialförsäkringen och som vi motsatt oss. Vi kommer i fortsättningen att arbeta för att skapa utrymme för att återge de sociala förmånerna det värde de tidigare haft. I den ekonomiska situation som landet nu befinner sig i nödgas vi emellertid att prioritera. Vi har i reservationen framhållit att vi nu anser det nödvändigt att i första hand återställa förtroendet för pensionssystemet, och vi har där lagt fram förslag som skall återge pensionerna deras tidigare värde.